

est, vias [?] unde? et quid hic acturus esset, inquirens: Ille se Hungarum Tyrnauiensem, Dominationi Tuae R^{everende} sanguine iunctum affirmavit. Hic (sicut solet plerosque Iuvenes studiosos pauperes apud se tenere, quibus promittit multum, multum viaticum) eum recepit; cuius nunc servitio utitur; nam ex 4. Servitoribus Ioannes et Guilhelmus Canonicus Lutosanus in Hercinia silva a latronibus spoliatus discesserunt, quos Iacobus sequetur: Ut igitur Dominatio Tua R^{everenda} sciat eum hic esse, haec adiungenda putavi.

<XXVIX> 19^a Maii Olomucenses Episcopi electi sunt duo; unus R^{everendus} Dominus Adamus Landehius natus Nobilis Wratislaviensis Lector Olomucensis vero Canonicus, qui et Serenissimum Galliarum atque Poloniae Regem Wratislaviae Imperatoris nomine excepisse dicitur; qui ipso die electionis, cum suis Electoribus ex Capitulo discessit. Alter R^{everendus} Dominus Daniel Ducius Can^{onicus} [fol. 214.] Olomucy natus (qui excommunicatus electionis tempore [haereticus]) est electus, et a suis Electoribus sub pulsu maioris Ca[mpanae] Te Deum laudamus canendo, in maximo populi concursu est intronizatus et installatus. Iam ambo Praegae coram Imperatore et S^{ancitissimi} Domini Nostri Nuncio litigant. (Publica scribo.)

Mitto Admonitorem observantiae in te meae (R^{everende} mi Domine) libellum Illicini mihi pro labore (quem in eius impressione habui) donatum. Nihil enim aliud novi, hac in Piccardica contagione infecta Provincia, nunc inveniri potest. Quod reliquum est, cupio Dominationem Tuam R^{everendam} diu bene feliciterque valere: Cuius protectioni me meaque studia diligentissime commendo. Datum Olomucy die <XXV>XVIII^a Iunii. Anno Domini MDLXXV^o.

Dominationis Tuae R^{everende}

Addictiss^{imus} Ser^{vitor}

Ioannes Waigel Tyrnauiensis propria manu

TUSOR PÉTER

Petrus Petschius, protestáns hitvitázó. A nagy 17. századi hitvitázó irodalom korszakából maradt ránk egy latin nyelvű vitairat, bizonyos Petrus Petschius neve alatt. Címe: *Malleus penicvli papistici* ..., nyomtatták Kassán 1612-ben.¹ A címlap a szerzőről annyit közöl, hogy „minister ecclesiae freywaldensis”, azaz Frivald község lelkipásztora. A röpirat az 1610-es, a katolikus egyháztól való elszakadást kimondó zsolnai evangélikus zsinat téziseit védi Pázmány Péterrel szemben, a pápistaságot pörölyözve. A jelenkori irodalomtörténet hajlik arra, hogy a szerző nevét álnévnek tartsa, nem létező személynek, az igazi szerzőt Eliaš Lániban keresve, aki 1608-tól bicsei főlelkipásztor volt.

Míndezzel szemben Petschius ténylegesen élt. Frivald (ma: Rajecká Lesná) 2000 lakosú község Rajectől néhány km-rel délre, a zsolnai kerületben (Okres Žilina). A falu 12. századi német alapítás, lakosai a 16. századra nagyrészt elszlovákosodtak. Saját temploma van, de a rajeci plébániának csak filiája. Régi Mária-kegyhely, máig is az, kegyszobra 1500 körüli. A 16–18. században a lietavai uradalomhoz tartozott, amelynek urai 1535-ben a Kosztkák lettek, akik protestánsok voltak és Szapolyai János hívei. Egy évvel később a szomszéd vágbesztercei uradalom urai, a Podmaniczkyak, Ferdinánd király hívei betörték erre a területre és spanyol lándzsásaik Frivaldot is feldúlták. Mindezek – némi kezdeti ellenézés után – a falu lakosait a protestantizmus felé közelítették. Ám a falu kegyhely volta ellene állt a reformációnak. 1560 táján Rajec protestáns lesz, Frivald önállóvá válik.

¹ Régi magyarországi nyomtatványok. Bp. 1983. II. 159.

Lietava uradalma házasság révén Thurzó Ferencé lett, úgy tűnik, néhány évtizedig sem Rajecen, sem Frivaldon nem volt pap. 1574-ben Thurzó György lesz az utóda, a protestantizmus oszlopa. Rajecre 1597-ben helyezi el az első protestáns lelkészt. Ezzel körülbelül egyidőben Frivald soltészcsaládjától az ősi templomot hordó felket elcserélve kezébe veszi a kegyúri feladatkört.

Frivald is, Rajec is ellene van a Thurzóknak, akik a biccei nászpalota építkezésével hihetetlenül kizsákmányolták jobbágyaikat, és a tisztartóikkal is igen kegyetlenül bántak. Amikor 1606 tavaszán Bocskai hajdúi felgyújtják Thurzó György biccei székhelyét, melléjük állnak. Ám a bécsi béke értelmében ezt Thurzó nem torolhatja meg.

Szintén 1606-ban hal meg a község soltész bírói családjának a feje, Frivaldszky János, (sz. 1545 körül). Ő úgy lett a Thurzók bizalmasa, és az 1570-es évek elején a lietavai vár provisor, hogy a protestantizmushoz szegődött. Thurzó 1583-ban Rudolf királytól címeres levelet szerez a részére. A további évek során egyre nagyobb bevételt igényelve hajszolja, ezért mikor a protestáns Thurzó 1592-ben katolikus szertartással veszi feleségül Czobor Erzsébetet, nála keresve támaszt, visszahajlik a katolicizmushoz. Ám Thurzóné a reformáció felé kezd hajlani, 1601-ben börtönbe zárják Frivaldszkyt, ahonnan csak birtoka egyharmadának elzálogosításával szabadul ki 1604-ben.² Egy időre esik halála, a hajdú betörés, majd Peter Petschius protestáns lelkész beiktatása Frivaldon. Petschius valóságos személy, említi egy kortárs, Reviczky János 1543–1658 közti időre terjedő feljegyzéseiben,³ sőt Petschiustól 1606-tól frivaldi keltezésű levél maradt fenn, amit Thurzónak írt.⁴

Helyzete nem volt nyugodt, mert felettese, Johann Nozitiusz 1607. decemberében a frivaldiak összeesküvéséről ír Thurzónak.⁵ 1611-ben távozik Frivaldról, ezután egy évvel adja ki elkeseredett röpiratát a pápisták ellen. Tovább nem tudni róla semmit.

Egyébként az őt 1611-ben követő Jan Lang lelkipásztor is hívei lázongása miatt („sub revolutionibus”) szintén súlyos üldözést („persecutio pernicosa”) él át, ő sem sokáig marad.⁶ E Lang és Láni rokonok is lehetnek, tekintve, hogy a korabeli szlovákban a „g” „j”-nek hangzott. Eliaš Láni lehet ugyan az irat inspirátora, de a szerzőséget egy létező személytől nem lehet elvitatnunk.

ID. FRIVALDSZKY JÁNOS

Köleséri Sámuelnek szóló ajánlás J. J. Scheuchzer svájci orvos könyvében. Johann Jakob Scheuchzer svájci orvos és természettudós *Herbarium Diluvianum* címmel Zürichben megjelent ősnövénytanai kézikönyvének 2. kiadásában (1723), a tizennegyedik táblán a következő ajánlás olvasható:

III. D.ⁿ Samuéli Kölesero de Keres-er, Secretario Guberniali Caesareo-Regio Principatus Transylvaniae. Magyarul: A kiváló Kereséri Köleséri Sámuel úrnak, az Erdélyi Fejedelemség császári-királyi kormányiszéki titkáranak.

² Mindenről részletesen: Frivaldszky családtörténet, Országos Széchényi Könyvtár Kézirattár Fol. Hung. 3631, 1996. évi változat, 7, 20–21, 24, 26–28, 31.

³ FABO András: *Codex Evangelicorum ... I.* Pest, 1869. 3.

⁴ Štátny Archív, Býtča, Thurzovska Korrespondancia, II–P/31.

⁵ Uo. II–N/27.

⁶ FABO András: *Monumenta ...* 1861. III. 125.